

سُورَةُ النَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾
 مِنَ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾
 مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

نظاری بر یکصد و بیست و یک آیه از سوره ناس

حجة الاسلام دکتر محمدعلی رضایی

سوره ناس در مکه بر پیامبر ﷺ فرود آمد و دارای ۶ آیه و ۲۰ کلمه و ۷۹ حرف است. این سوره پس از سوره "قلق" و قبل از سوره "اخلاص" به عنوان بیستمین سوره قرآن نازل شده است ولی در چینش کنونی قرآن، صد و چهاردهمین سوره به شمار می آید. تنها این سوره "ناس" به معنای "مردم" است که از آیه اول این سوره گرفته شده است و واژه ناس سه مرتبه در این سوره تکرار شده است.

● فضیلت:

در حدیثی از امام محمد باقر علیه السلام حکایت شده که هر کس فلق و ناس و اخلاص را در رکعت آخر نماز شب بخواند به او بشارت داده می شود که خدا نماز تو را قبول کرده است. (۱) البته روشن است که این آثار برای کسانی است که این سوره ها را بخوانند و در آنها تفکر کنند و در راستای محتوای آنها حرکت نمایند.

● اهداف سوره:

هدف اصلی سوره، آموزش پناهندگی به خدا از شر شیطان صفتان است.

● مطالب فرعی:

۱- اشاره به سه صفت ربوبیت، حاکمیت و معبود بودن خدا (آیات ۱-۲)

۲- هشدار در مورد وسوسه گری شیطان ها (آیات ۳-۴)

۳- اشاره به اینکه شیطان صفت ها ممکن است از جنس جن یا انسان باشند (آیه ۶)

● مقدمه:

قرآن در سوره ناس با اشاره به صفات خدا به خطر شیطان صفتان و وسوسه گر و لزوم پناهندگی به خدا اشاره کرده و می فرماید: آیات ۱-۶:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنَ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾
 الَّذِي يُوسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

● ترجمه:

بگو: پناه می برم به پروردگار مردم "۱" (همان) فرمانروای مردم "۲" (همان) معبود مردم "۳" از بدی و وسوسه گر بسیار پنهان شده "۴" که در سینه های مردم و وسوسه می کند "۵" در حالی که از جن و (یا از) مردم است "۶".

● توضیح:

سوره ناس که با نام خدا و صفات مهر او شروع شد با یاد صفات دیگر او و آموزش پناهندگی به وی ادامه یافته و می‌فرماید: ای پیامبر (بگو: پناه می‌برم به پروردگار مردم که آنها را آفرید و پرورش داد و مالک و حاکم مردم که همه چیز از آن او و تحت تسلط اوست و به معبود مردم که همگان دل به سوی او دارند و وی را می‌پرستند). سپس در آیات بعد به خطر شیطان صفتان و سوسه‌گر اشاره کرده و می‌فرماید: (پناه می‌برم به خدا) از شر و سوسه‌گر بسیار پنهان شونده (که از نام خدا می‌گزیرد و در پنهانی شیطنت می‌کند، همان) کسی که در سینه‌ها (و ذهن‌های) مردم و سوسه می‌کند (و آنها را فریب می‌دهد، همان و سوسه‌گر شیطان صفتی که) از جنس جنیان یا انسانهاست.

● اشارات:

۱- این سوره نیز با "قُلْ" به معنای "بگو"، شروع شده که از طرفی اشاره به آن دارد که پیامبر ﷺ، وحی الهی را به طور کامل به دست بشر رسانده و هیچ دخالتی در کلمات آن نکرده است و از طرف دیگر آموزشی برای پیامبر ﷺ و مردم است که از شر شیطان صفتان و سوسه‌گر به خدا پناه ببرید.

۲- در این سوره به سه صفت خدا اشاره شده است:

اول ربوبیت و پروردگاری خداست، یعنی خدا مردم را آفریده و تحت تربیت خود قرار داده است. دوم صفت حاکمیت و مالکیت خداست که خدا مالک حقیقی همه انسان‌هاست. در حالی که مالکیت و حقوق دیگران اعتباری و قراردادی است.

سوم معبود بودن خداست که همه انسان‌ها او را می‌پرستند، چرا که غیر از او شایسته پرستش نیست.

۳- پناه بردن به خدا گاهی با کلمات و زبان است، و گاهی در مرحله فکر و عقیده است و گاهی در مرحله عمل و زندگی است. یعنی انسان از راههای شیطانی و سوسه‌ها دوری گزیند و خود را تحت تربیت الهی قرار دهد و از عبادت غیر او بپرهیزد و با پرستش خدا به کمال برسد و فقط خدا را حاکم و مالک حقیقی جهان بداند. و از او فرمان برد. آری پناهندگی به خدا در همه مراتب زبانی، فکری و عملی آن مطلوب است و اشاره به این سه صفت خدا، سه درس مهم تربیتی و سه وسیله نجات از سوسه‌گران است.

۴- واژه "وسواس" در اصل به معنای صدای آهسته‌ای است که از به هم خوردن زینت آلات بر می‌خیزد. (۲) و به هر صدای آهسته و سوسه‌گری گفته می‌شود که اثرات نامطلوبی در جان و فکر بشر می‌گذارد. در اینجا مقصود سوسه‌گرانی است که خود را پنهان کرده‌اند. (۳) و برنامه‌های خود را با مخفی‌کاری می‌آمیزند و در گوش انسان‌ها و سوسه می‌کنند.

۵- این سوره نوعی هشدار و اعلام خطر به انسان‌هاست، که شیطان صفتان مخفی کارند و سوسه‌گرند و باطل را با لباس حق جلوه می‌دهند و نیرنگ‌کاری و ظاهر سازی

می‌کنند. پس منتظر نباشید که شیطان صفتان را در چهره اصلی ببینید. آنان گاهی به صورت انسان‌ها و گاهی به صورت جنیان هستند.

۶- مقصود از وسوسه کردن در سینه‌ها چیست؟ این تعبیر اشاره به آن دارد که شیطان‌ها و شیطان صفتان افکار پلید خود را به ذهن انسان‌ها القا می‌کنند و کم‌کم آنان را منحرف می‌سازند و به سوی گناه می‌کشانند.

۷- در حدیثی از پیامبر اسلام ﷺ حکایت شده که: هیچ مؤمنی نیست مگر آنکه برای دل او دو گوش است، گوشی که فرشته در آن می‌دمد (و الهام می‌گیرد) و گوشی که (شیطان صفتان) وسوسه‌گر پنهان کار در آن می‌دمند (و مطالب خود را القا می‌کنند). و خدا مؤمن را به وسیله فرشته تأیید می‌کند. و این است معنای آیه‌ای که می‌فرماید: خدا با روح خود او را تأیید کرد. (۴)

۸- از سوره ناس و حدیث فوق استفاده می‌شود که انسان در معرض الهامات رحمانی فرشتگان و القائنات شیطانی است و این است که می‌تواند به هر کدام از این دو ندا گوش دهد و راه خیر یا شر را انتخاب کند.

۹- پیامبر اسلام ﷺ رهبر امت اسلام و معصوم بود و احتمال نداشت که از شیطان فریب خورد و منحرف شود، ولی خدا به او دستور می‌دهد که از شر انسان‌ها و جنیان وسوسه‌گر پنهان کار به خدا پناه برد، این مطلب اشاره به آن است که رهبران الهی بیشتر در معرض خطرند و آموزه‌ای برای همه مردم است که از خطر شیطان صفتان مصون نیستند، پس باید به خدا پناه برد.

پیام‌ها:

- ۱- پیام این سوره آن است که خدا پناهگاه شما در برابر خطر شیطان صفتان است.
- ۲- پیام دیگر سوره آن است که در هنگام وسوسه‌های شیطان صفتان، به یاد پرورشگر، حاکم و معبود خود باشید.
- ۳- پیام دیگر سوره آن است که شیطان صفتان، افرادی وسوسه‌گر و پنهان‌کارند (پس خطر آنها دو چندان است).
- ۴- پیام دیگر سوره آن است که راه ورود شیطان صفتان دل و ذهن شماست، پس مراقب افکار خود باشید.
- ۵- پیام دیگر سوره آن است که شیطان صفتان را فقط در میان جنیان جستجو نکنید، چه بسا از جنس خود شما باشند.

پاورقی‌ها:

- ۱- نور الثقلین، ج ۵، ص ۷۱۶ و مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۶۹.
- ۲- مفردات راغب اصفهانی.
- ۳- واژه 'خُفَّاس' به معنای جمع شدن و عقب رفتن است، یعنی شیاطین وقتی نام خدا برده می‌شود عقب‌نشینی می‌کنند. نمونه، ج ۲۷، ص ۴۷۳.
- ۴- مجمع البیان، ج ۱۰، ص ۵۷.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مرکز جامع علوم انسانی

دانشنامه علمی